

Büdcə Təşkilatları üçün 24 № li Milli Mühasibat Uçotu Standartı
“ *Maliyyə hesabatlarında büdcə məlumatlarının təqdimatı*”

Azərbaycan Respublikası Maliyyə
Nazirliyinin 2009-cu il “13” yanvar
tarixli İ-05 nömrəli əmri ilə təsdiq edilmişdir.

Büdcə Təşkilatları üçün 24 № li Milli Mühasibat Uçotu Standartı

“ Maliyyə hesabatlarında büdcə məlumatlarının təqdimatı”

Ümumi müddəalar

1. Bu standart «Mühasibat Uçotu haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununa uyğun olaraq hazırlanmışdır və “Maliyyə hesabatlarında büdcə ilə bağlı məlumatların təqdimatı” adlı İctimai Sektor üçün 24 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartına əsaslanmışdır.
2. Bu standart, Uçot Qaydaları və Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartlarının Tətbiqi üzrə Şərhlər və Təvsiyələrdə öz əksini tapmış əlavə müddəalar nəzərə alınmaqla tətbiq olunmalıdır.

Standartın məqsədi və tətbiq sahəsi

3. Bu standart aşağıdakıları tələb edir:
  - (a) Təşkilatdan ictimaiyyət qarşısında məsuliyyət daşdığı təsdiq edilmiş büdcəsini (büdcələrini) ictimaiyyətə açıqlanması tələb olunduqda və ya özü bu barədə qərar qəbul etdikdə, büdcədə nəzərdə tutulan məbləğ ilə təşkilatın büdcəsinin icra olunması ilə bağlı yaranan faktiki məbləğin müqayisəsi; və
  - (b) büdcədə nəzərdə tutulan məbləğ ilə faktiki məbləğin müqayisəsi maliyyə hesabatlarına daxil olduqda, büdcə məbləği ilə faktiki məbləğ arasında əhəmiyyətli fərqlərin səbəblərinin açıqlanması.
4. Bu standart təsdiq olunan büdcələrin ictimaiyyətə açıqlanmasını və maliyyə hesabatlarında ictimaiyyətə açıqlanmayan təsdiq olunan büdcələrə dair məlumatların göstərilməsini və ya müqayisə edilməsini tələb etmir
5. Maliyyə hesabatlarını mühasibat uçotunun hesablaşma metodu əsasında hazırlayan və təqdim edən təşkilat bu Standartı tətbiq etməlidir.
6. Bu standart büdcə təşkilatlarına, bələdiyyə orqanlarına və büdcədən kənar fondlara tətbiq edilir.

Əsas anlayışlar

7. Bu standartda istifadə edilmiş əsas anlayışlar aşağıdakı mənaları ifadə edir:

Uçot metodu dedikdə hesablaşma metoduna əsaslanan Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartında və kassa metoduna əsaslanan Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartında müəyyən edilən mühasibat uçotunun hesablaşma və kassa metodu nəzərdə tutulur.

İllik büdcə dedikdə bir il üçün təsdiq edilən büdcə nəzərdə tutulur. O, nəşr edilən ilkin hesablamaları və ya büdcə dövründən kənar müddət üzrə proqnozları əhatə etmir.

Ayrımlar dedikdə qanunverici orqan və ya digər müvafiq səlahiyyətli qurum tərəfindən müəyyən edilən məqsədlər üzrə vəsaitlərin sərf edilməsi üçün qanunverici qurum tərəfindən verilən səlahiyyət başa düşülür.

Təsdiq edilən büdcə dedikdə qanunlar, büdcə ayrılmaları barədə qanunvericilik aktları, hökumətin sərəncamları və ya büdcə dövrü ərzində gözlənilən gəlir və ya daxilolmalar ilə bağlı digər qərarlar üzrə xərclər barədə səlahiyyət başa düşülür.

Büdcə metodu dedikdə hesablama, kassa və ya qanunverici orqan tərəfindən təsdiq olunan büdcədə istifadə edilən digər mühasibat uçotu metodu başa düşülür.

Müqayisə bazası dedikdə eyni təşkilatlar üçün təsdiq edilən büdcənin eyni dövrü üzrə mühasibat uçotunun eyni metodu əsasında və eyni təsnifat qrupu üzrə təqdim olunan faktiki məbləğlər nəzərdə tutulur.

Yekun büdcə bütün ehtiyatların, digər dövrə köçürülən məbləğlərin, transferlərin, ayrılmaların, yardımçı təxsisatların və büdcə dövrü üzrə qanunverici və ya digər oxşar orqan tərəfindən təsdiqlənən dəyişiklərin nəzərə alındığı ilkin büdcədir.

Çoxillik büdcə bir ildən artıq dövr üçün təsdiq edilən büdcədir. O, nəşr edilən ilkin hesablamaları və ya büdcə dövründən kənar müddət üzrə proqnozları əhatə etmir.

İlkin büdcə büdcə dövrü üçün birinci təsdiq edilən büdcədir.

- 8 Digər Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartlarında müəyyən edilən şərtlər bu standartda digər standartlarda olduğu kimi eyni mənada işlədilir və ayrıca nəşr edilən Müəyyən Edilən Terminlər Lüğətinə daxil edilir

İlkin və yekun büdcə

9. Əgər büdcə, büdcə dövrünün başlanmasından əvvəl təsdiq edilmirsə, ilkin büdcə büdcə ili üçün tərtib edilməsi məqsədilə ilk dəfə təsdiq olunan büdcə olacaqdır.
10. Maliyyə büdcəsi hesabat tarixi üçün təsdiqlənən ilkin büdcə üzrə bütün əlavə və dəyişiklikləri əks etdirir.

Büdcə və faktiki məbləğlərin müqayisəsinin təqdim edilməsi

11. Standartın 13-ci maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq, büdcə təşkilatı ya əlavə fərdi maliyyə hesabatları, ya da Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartları əsasında cari dövr üçün təqdim edilən maliyyə hesabatlarında ayrıca büdcə sütunu vasitəsilə ictimaiyyət qarşısında məsuliyyət daşdığı büdcə məbləğləri ilə faktiki məbləğlər arasında müqayisəni təqdim etməlidir. Büdcə və faktiki məbləğlərin müqayisəsi hər bir hüquqi nəzarət səviyyəsi üzrə ayrıca təqdim edilməlidir:
- İlkin və yekun büdcə məbləğləri;
  - Müqayisə əsaslı faktiki məbləğlər; və
  - Maliyyə hesabatları ilə birgə hazırlanan digər icimai sənədlərə daxil olmadığı təqdirdə, təşkilatın ictimaiyyət qarşısında məsuliyyət daşdığı büdcə ilə faktiki məbləğlər arasında əhəmiyyətli fərqlərin izahının qeydlərdə açıqlanması və ya qeydlərdə müvafiq sənədlərə istinadların verilməsi

12. Təsdiq edilmiş büdcələr yalnız maliyyə hesabatlarına daxil olan bəzi təşkilatlar və ya tədbirlər üzrə ictimaiyyətə açıqlandıqda, standartın 11-ci maddəsinin tələbləri yalnız təsdiq edilmiş büdcədə əks olunan qurumlara və ya tədbirlərə tətbiq ediləcəkdir.

Təqdimat və açıqlama

13. Büdcə təşkilatı, yalnız maliyyə hesabatları ilə büdcə müqayisəli əsasda hazırlandığı təqdirdə, büdcə məbləğləri ilə faktiki məbləğlərin müqayisəsini əsas maliyyə hesabatlarında ayrıca büdcə sütünü kimi verə bilər.
14. Büdcə və maliyyə hesabatları müqayisəli əsasda hazırlanmadıqda Büdcə ilə Faktiki Məbləğlərin Müqayisəsinə dair ayrıca Hesabat təqdim edilir.

Ümumiləşdirmə səviyyəsi

15. Hazırkı standartın tələblərinə uyğun olaraq maliyyə hesabatlarında təqdim edilməsi məqsədilə təsdiq edilmiş büdcəyə daxil edilən təfəssilatlı maliyyə məlumatlarının ümumiləşdirilməsinə ehtiyac yarandıqda bu cür ümumiləşdirmə üçün peşəkar mülahizələr tələb olunacaqdır. Sözügedən mülahizə hazırkı standartın kontekstinə və “Uçot siyasəti, uçot qiymətlərində dəyişikliklər və səhvlər” adlı Büdcə Təşkilatları üçün 3 Nəli Milli Mühasibat Uçotu Standartında müəyyən edilən maliyyə hesabatlarının keyfiyyət xüsusiyyətlərinə uyğun olaraq tətbiq ediləcəkdir

İlkin büdcə ilə yekun büdcə arasında fərqlər

16. Büdcə təşkilatı ilkin büdcə ilə yekun büdcə arasındakı fərqlərin büdcə daxili təkrar ayrımaların və ya digər amillərin təsirinin nəticəsi olduğuna dair izahları aşağıdakı vasitələrlə təqdim etməlidir:
- (a) Maliyyə hesabatlarının qeydlərində açıqlamalar vasitəsilə; və ya
- (b) Maliyyə hesabatlarından əvvəl, onlarla eyni vaxta və ya birlikdə hazırlanan hesabat vasitəsilə. Bu zaman maliyyə hesabatlarının qeydlərində müvafiq hesabatla dair istinad verilməlidir.

Müqayisə metodu

17. Bütün büdcə və faktiki məbləğlərin müqayisəsi büdcə baxımından müqayisəli əsasda təqdim edilməlidir.

Çoxillik büdcələr

18. Çoxillik büdcələr qəbul edildikdə, büdcə təşkilatlarının büdcə dövrü ərzində büdcə və faktiki məbləğlərin müqayisəsinə dair qeydlərdə əlavə açıqlamalar verməsi təşviq edilir.

Büdcə metoduna, müddətə və tətbiq sahəsinə dair qeydlərdə əks olunan açıqlamalar

19. Büdcə təşkilatı qeydlərdə, təsdiq edilən büdcə üzrə qəbul edilən büdcə metoduna və təsnifləşdirmə metoduna dair izahlar verməlidir.

20. Büdcə təşkilatı qeydlərdə, təsdiq edilən büdcənin müddətinə dair açıqlama verməlidir.
21. Büdcə təşkilatı qeydlərdə, təsdiq olunan büdcəyə daxil edilən təşkilatlara dair məlumat verməlidir.

Müqayisə metoduna əsaslanan faktiki məbləğ ilə maliyyə hesabatlarındakı faktiki məbləğin uzlaşdırılması

22. Maliyyə hesabatları və büdcə müqayisəli metod əsasında hazırlanmadığı təqdirdə, standartın 17-ci maddəsinə uyğun olaraq büdcə baxımından müqayisəli əsasda verilən faktiki məbləğlər metod, müddət və təşkilat baxımından istənilən fərqləri müəyyən etməklə maliyyə hesabatlarında təqdim edilən aşağıdakı məbləğlər ilə uzlaşdırılmalıdır:
  - (a) Büdcə üçün hesablama metodu qəbul edildikdə, ümumi gəlirlər, ümumi xərclər, eləcə də, əməliyyat, investisiya və maliyyə fəaliyyətləri üzrə xalis pul vəsaitlərinin hərəkəti; və ya
  - (b) Büdcə üçün hesablama metodundan başqa istənilən metod qəbul edildikdə, əməliyyat, investisiya və maliyyə fəaliyyətləri üzrə xalis pul vəsaitlərinin hərəkəti.

Uzlaşdırma büdcə və faktiki məbləğlərin müqayisəsinə dair hesabatda və ya qeydlərdə açıqlanmalıdır.

23. Bu standart büdcə və faktiki məbləğlərin müqayisəsində təqdim olunan hər bir əsas yekun və ümumi maddələr və ya hər bir maddələr sinfi ilə maliyyə hesabatlarında əks olunan ekvivalent məbləğlərin müqayisəsini istisna etmir.
24. Təsdiq olunan büdcələrin təqdim edilməsi məqsədilə mühasibat uçotunun kassa metodundan (və ya düzəliş edilən kassa və ya düzəliş edilən hesablama metodundan) və maliyyə hesabatları məqsədilə hesablama metodundan istifadə edən büdcə təşkilatları üçün büdcə və faktiki məbləğlərin müqayisəsində təqdim edilən əsas yekunlar “Pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabat” adlı Büdcə Təşkilatları üçün 2 Nəli Milli Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq hazırlanan pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabatda təqdim edilən əməliyyat, investisiya və maliyyə fəaliyyətləri üzrə xalis pul vəsaiti hərəkətləri ilə uzlaşdırılacaqdır.
25. Bu standartın tələblərinə uyğun olaraq keçmiş dövr üzrə müqayisəli məlumatların açıqlanması tələb edilmir.

Qüvvəyə minmə tarixi

26. Bu standartın qüvvəyə minməsi Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin müvafiq əmri ilə müəyyən edilir
27. Əgər büdcə təşkilatı Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartlarında qeyd edildiyi kimi maliyyə hesabatı məqsədilə mühasibat uçotunun hesablama metodunu qəbul edərsə, yuxarıda qeyd edilən hüquqi qüvvəyə minmə tarixindən sonra

Büdcə Təşkilatları üçün 24 № li Milli Mühasibat Uçotu Standartı
“ *Maliyyə hesabatlarında büdcə məlumatlarının təqdimatı*”

standart büdcə təşkilatının qəbul tarixi və ondan sonrakı dövr üçün illik maliyyə hesabatına tətbiq ediləcəkdir.